

פרשת השבוע, פרשת ניצבים – מצוות כתיבת ספר תורה

מהאחר דין כ"ד אלול ה'תשע"ב

[Harav Yehoshua Pfeffer](#)

מצווה מן התורה שכל יהודי יכתוב לעצמו ספר תורה, שנאמר (דברים לא, יט) "עתה כתבו לכם את השירה הזאת". פסוק זה, המופיע בפרשתנו, מתכוון לצוות על כל אחד ואחד מיישראל (ראה להלן בדין נשים) שיכתוב לעצמו את כל התורה, בה כלולה שירת האזינו. הגמרא (סנהדרין כא, ב) מבהירה שאפילו מי שירש מאבותיו ספר תורה כשר, אינו יוצא בכך ידי חובתו, אלא מצווה עליו לכתוב את התורה.

חז"ל הפליגו בשבחיו של מי שמקיים מצווה זו, עד שנקבע בגמרא (מנחות ל, א) שכל המקיים מצוות כתיבת ספר תורה מעלה עליו הכתוב "כאילו קיבל התורה מהר סיני". למרות זאת, כיום מצוות כתיבת ספר תורה נעשתה נחלת יחידים בודדים – עובדה הצריכה ביאור.

נקדיש את המאמר לבירור גורי המצווה (כולל השאלה למה אין המצווה נהוגה כיום), ונשתדל להקיף את פרטי דינה.

כתיבת ספר תורה בעצמו

ביחד עם ציון גודל ערכה של מצווה זו, נאמר בגמרא (מנחות, שם): "הלוקח ספר תורה מן השוק, כחוטף מצווה מן השוק. כתבו, מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני. אמר רב ששת, אם הגיה אפילו אות אחת, מעלה עליו כאילו כתבו".

רש"י מבאר שמי שקונה ספר תורה מן השוק מקיים את המצווה, אבל נחשב כמי ש"חטף" אותה, כלומר שאינה מצווה מן המובחר. לדעת רש"י, מבואר אפוא שעיקר המצווה אינו דווקא **כתיבת** ספר תורה, אלא החזקת ספר תורה ברשותו. כך גם לשון החינוך במצווה זו, שביאר (מצווה תריג) "נצטוונו להיות כל איש מיישראל ספר תורה".

לפי שיטה זו, יובנו דברי ה'תורת חיים' (סנהדרין, שם) בדין ספר תורה שכתבו ונתנו לציבור או שנאבד ממנו, שאינו יוצא ידי חובתו, מאחר ששוב אין לו ספר תורה בביתו.

אולם, בפתחי תשובה (יו"ד סימן ער, ס"ק ג) הביא כמה דעות שחלקו על ה'תורת חיים', ונקטו להלכה שאדם יוצא ידי חובה גם אם לאחר זמן אבד ספר התורה ממנו. דעה זו תובן היטב לאור דברי ה'מנחת חינוך' (מצווה תריג), שביאר שלדעת הרמב"ם (הלכות ספר תורה פרק ז, הלכה א) המצווה תלויה בכתיבה, שכן כתב: "על כל איש ואיש מיישראל **לכתוב** ספר תורה לעצמו... ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבים לו". הרמב"ם לא כתב שאם אינו יודע לכתוב "יקנה מן השוק", ומשמע מכאן שהמצווה היא בכתיבה בלבד.

הרמ"א (יו"ד סימן ער, סעיף א) פסק כדעה זו: "לקח ספר תורה ולא הגיה בו דבר, הוי כחוטף מצווה מן השוק, ואינו יוצא בזה". עם זאת, לדעת הגר"א (ס"ק ג) העיקר כדעת רש"י שיוצא אדם ידי חובתו בדיעבד בקניין ספר תורה, כמו שהעיר גם ב'פתחי תשובה' (ס"ק ט). באגרות משה' (יו"ד ח"א סימן קסג) העיר עוד שמדברי הרמב"ם לא משמע כלום (ושלא כדברי ה'מנחת חינוך' הנ"ל), ולכן תמה על דברי הרמ"א, וגם ב'ערוך השולחן' (ער, ב) פסק כדעת רש"י.

כתיבת ספר תורה ללמוד בו

בספר החינוך כתב שטעם המצווה של כתיבת ספר תורה הוא משום עניין לימוד התורה, כלשונו (מצווה תריג): "להיות לכל אחד ואחד מבני ישראל ספר תורה מוכן אצלו שיוכל לקרות בו תמיד, ולא יצטרך ללכת אחריו לבית חברו, למען ילמד ליראה את ה', וידע וישכיל

במצוותיו היקרות והחמודות מזהב ומפז רב".

אף אם ירש אדם ספר תורה מהוריו, מכל מקום יתכן שיקשה עליו הלימוד בספר הישן, ועל כן ציוותה התורה שכל אחד יכתוב לעצמו ספר תורה שבו ילמד כל ימי חייו.

הרא"ש (הלכות ספר תורה) אף הוא הלך בדרך זו, וחידש שבזמן הזה אין מצווה דווקא בכתיבת ס"ת, כיון שאין לומדים מתוכו אלא מכניסים אותו לארון הקודש, ואין קוראים בו אלא קריאת התורה. המצווה בזמן הזה מתקיימת בכתיבת חומשים, משניות וגמרות, ובשאר ספרי תורה והלכה, כדי ללמד מתוכם את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר יעשו: "כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה... ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדין על בוריים, לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכותבם".

דברי הרא"ש נפסקו להלכה בשו"ע (סימן ער, סעיף ב). לדעת ה'פרישה' והש"ך (ס"ק ה), כוונת הרא"ש היא שבזמן הזה אין מצווה כלל של כתיבת ספר תורה, והמצווה מתקיימת דווקא בכתיבת שאר ספרים, כיון שאין אנו לומדים מתוך ספרי תורה. אולם לדעת ה'בית יוסף' והב"ח כוונת הרא"ש היא שבזמן הזה אין המצווה מוגבלת לכתיבת ספר תורה, אלא הוא הדין שמקיים אדם את המצווה בכתיבת שאר ספרים.

יצוין שבדברי הרמב"ם לא הוזכר שום שינוי בדרך קיום המצווה, וגם כיום מתקיימת המצווה בכתיבת ספר תורה בלבד.

חובת נשים בכתיבת ספר תורה

בשל הטעם הנ"ל של לימוד התורה, ניתן להבין את עמדת 'ספר החינוך' (שם) שהמצווה נוהגת בזכרים בלבד – שכן עיקר חיוב תלמוד תורה חל עליהם.

מנגד, בספר 'שאגת אריה' (סימן לה) כתב שגם נשים מצוות שיהיה להן ספר תורה. גם אם טעם המצווה הוא מפני חובת תלמוד תורה, הרי שגם נשים חייבות בלימוד הלכות הנחוצות להן, ולכן הן מברכות בכל בוקר ברכת התורה.

יתרה מזו, ביאר ב'שאגת אריה' שמצוות כתיבת ספר תורה אינה תלויה בחובת תלמוד תורה, אלא היא מצווה בפני עצמה, שכל יהודי יכתוב לעצמו את התורה. גם ללא זיקה ללימוד התורה, עלינו להעביר את מסורת כתיבת התורה מדור לדור. לדבריו, המצווה מופנית לכל ישראל (כדברי הכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת"), וגם הנשים בכלל.

אולם לאור טעם זה, חידש ה'שאגת אריה' (סימן לו) שמעיקר הדין אין חיוב כתיבת ספר תורה נוהג כלל בזמן הזה, כיון שאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות. לדבריו, חיוב כתיבת ספר תורה בזמן הזה הוא **מדרבנן** בלבד, "מטעם אחר, דאם לא כן היתה תורה משתכחת מישראל". כיון שעיקר החיוב בזמן הזה אינו אלא משום תלמוד תורה, כתב שם ש"יש לצדד קצת לפטור את הנשים בזמן הזה ממצות כתיבת ספר תורה לגמרי".

במנחת חינוך (שם, אות ט) כתב סיבה נוספת לפטור נשים ממצווה זו, והוא מפני שנשים אינן כשרות לכתוב ספר תורה (כפי שלומדים מדין כתיבת תפילין, גיטין מה, ב): "כיון דנשים פסולות לכתוב ספר תורה, ואם כתבו נשים אין לו דין ספר תורה כלל, היאך נוכל לומר שחייבות במצווה זו, כיון דכתבנו **דהמצוה היא הכתיבה**, והם פסולות לכתיבה". אך ב'שאגת אריה' דחה דרך זו, והביא ראיה מכך שנשים חייבות במצווה, אע"פ שאינן כשרות לכתוב מזוזות.

להלכה, דעת הרמב"ם היא שנשים פטורות ממצוות כתיבת ספר תורה (שכתב שמצווה יח, שהיא מצוות כתיבת ספר תורה, אינה נוהגת בנשים), וכן דעת הפוסקים, כמבואר באגרות משה (יו"ד ח"א סי' קסד).

קיום המצווה בשותפות

בשל המחיר הגבוה של ספרי תורה, ובשל העובדה שרוב האנשים אינם יכולים לכתוב ספר תורה בעצמם, נשאלת השאלה: האם ניתן לקיים מצוות כתיבת ספר תורה בשותפות, באופן שמספר אנשים יתאגדו יחד על מנת שכל אחד יתרום סכום מסוים, וכך יממנו ביחד את כתיבתו.

לדעת הרבה פוסקים אין אדם מקיים את המצווה בשותפות, מפני שהמצווה מופנית לכל אחד ואחד מישראל בנפרד שיהיה לו ספר תורה משלו – אפילו אם ירש ספר תורה מאביו, מצווה שיכתוב בעצמו ספר תורה (פ"ת ס"ק א' (מביא שהסתפקו פוסקים בדבר); ערוך השולחן סעיף יא). אולם, אחרים כתבו שניתן לקיים את המצווה בשותפות, בתנאי שלכל אחד יש חלק מסוים בספר תורה (ערוך השולחן שם, שכך ייתכן בדעת הרא"ש; אג"מ יו"ד ח"א, סימן קסג, ע"ש שהאריך).

לכן בשעת הדחק, כאשר אין לאדם יכולת לממן לבדו כתיבת ספר תורה, מוטב שישתתף בתרומה למימון כתיבת ספר תורה. אם הדבר אפשרי, יש להתנות שכתמורה על תרומתו יהיה שותף בבעלות בספר התורה (לדעת ה'תורת חיים', צריך לעשות כן). ב'אגרות משה' (שם) הוסיף שאם השתתף אדם בכתיבת ספר תורה וגם קנה ספרים (כגון חומשים וגמרות, כנ"ל), יצא ידי חובתו לכל הדעות.

הוצאת ממון על ספר תורה

כידוע, מחירם של ספרי תורה בזמננו הינו גבוה. מאחר שראינו שלדעת הרבה פוסקים אין אדם מקיים את המצווה בשותפות, עלינו לחקור בחובה המוטלת על האדם להחיל מכספו למען קיום המצווה. עד כמה אדם צריך להשקיע מכספו כדי לקיים את מצוות כתיבת ספר תורה?

בשאלה זו כתב הרב משה פיינשטיין (שם) שלדעת רוב הפוסקים אין צריכים להוציא הון רב על קיום המצווה, ואפילו עשירית מנכסיו אין חובה להוציא (ע"ש שהביא דעות שחייב להוציא עד חומש, אבל ביאר שאין זו דעת רוב הפוסקים).

ב'אגרות משה' ביאר עוד שמי שרוצה להוציא למען כתיבת ספר תורה עשירית מנכסיו, עדיין תהיה רוח חכמים נוחה ממנו. אבל אם יוציא למען הכתיבה יותר מעשירית מנכסיו, כתב הרב פיינשטיין ש"מסופקני אם יהיה רוח חכמים נוחה מזה, כי הרי לא יוכל שוב לקיים מצוות אחרות וצדקה אם יוציא חומש מנכסיו על ס"ת וספרים, דאסור לבזבז יותר מחומש".

לפי זה רק אדם עשיר, שעלות כתיבת ספר התורה היא פחות מעשירית מרכשו הפני, מצווה עליו לכתוב ספר תורה, אבל מי שמחיר הספר קרוב לעשירית מרכשו הפני, פטור מן המצווה.

כך מדויק מלשון הרא"ש (שם) והטור (שם), שכתבו שהמצווה חלה "על כל איש מישראל אשר ידו משגת", ומה ראו להוסיף תנאי זה ("אשר ידו משגת") במצווה זו יותר מכל המצוות? תירץ ב'אגרות משה' שאילו היו סותמים את דבריהם, היה משמע שחייב אדם להוציא הון רב על המצווה, שכן עלות ס"ת היא גבוהה – ולכן הדגישו שאין החיוב חל אלא על מי שידו משגת.

לסיכום

- מצווה מן המובחר שיכתוב אדם בעצמו ספר תורה בדיו על קלף. אם אינו יכול לעשות כן, יכול לקיים את המצווה בכך שישכור סופר שיכתוב עבורו את התורה. לדעת פוסקים רבים אדם מקיים את המצווה גם בקניין ספר תורה, אבל אינו מצווה מן המובחר, ולכן יקפיד לקנות ספר שעדיין חסרות בו אותיות, והסופר יכתבן בשליחותו, ובוזו יהיה שותף בהשלמת כתיבת התורה.
- לדעת הרא"ש, כפי שנפסק ב'שולחן ערוך', עיקר המצווה מתקיים בזמן הזה בקניית ספרים שלומדים בהם, כגון חומשים, משניות, גמרות, ושאר ספרים. נחלקו הפוסקים אם לפי שיטתו יש מצווה של כתיבת ספר תורה בזמן הזה (ראה גם ב'אגרות משה' הנ"ל, שהאריך בעניין זה).
- העיקר להלכה הוא שנשים אינן חייבות בכתיבת ספר תורה; כמובן, אם חשקה אשה אמידה לכתוב ולתרום ספר תורה, תבוא עליה ברכה.
- המצווה חלה על אדם אמיד בלבד, שיכול לקנות ספר תורה בעשירית (או פחות) מנכסיו הפנויים. נחלקו הפוסקים אם ניתן לקיים את המצווה בשותפות עם אחרים, ומי שתורם לקראת כתיבת ספר תורה, עדיף שיתנה שיהיה שותף ממנוי בספר (ולא תורם בלבד).

**זכות לימוד התורה בנוסח תימן ושימור המסורת והחייאת מורשת תימן
תעמוד לתורמים היקרים נאמני עדת תימן לברכה והצלחה ישועה ורפואה ומילוי כל משאלה.**

תרום בשמחה ללימוד ילדי תימן

להפקיד או העברה בנקאית לחשבון הת"ת: מבשר טוב, בנק מרכנתיל, סניף גאולה 635 ירושלים. מספר חשבון 55631

לפרטים נוספים להתקשר לטלפון [050-4148077](tel:050-4148077) תזכו למצוות עם שפע ברכה והצלחה.

אם יש בקשה מיוחדת לתפילת הילדים [שלחו הודעה](#). אפשר גם בווטסאפ 054-2254768

מתימן יבוא הישיבה המרכזית לבני עדת תימן. ירושלים רחוב תרמ"ב 6. טלפון: 02-5812531 דוא"ל: mtyavo@gmail.com פקס: 077-4448207 חשבון בנק הדאר: 4874867

מבשר טוב - ת"ת לבני עדת תימן רחוב יחזקאל 46 ירושלים. גני ילדים רחוב ארץ חפץ 112 כניסה ב ירושלים.

דוא"ל: mtyavo@gmail.com

לייבסיטי - בניית אתרים